BIBLIOTHECA · UNIV · HELS
OTIUM SAPIENTIS
1915 · 1204 ·

TEMPLVM DOMINI SACRVM

HERMANNICUM.

Herrans Helgha Tempel

Hermans Kyrkia

Thet är:

Een Christeligh Inaugurations Predi-
can / ytht den länge - förfallne / och
igen / aff H. N. och Excell.
Feltmarskalken /

H. Herman Wran-

gel restaurerade och reno-
verade
Hermans Kyrkian i Allentack.

Aff Christi Ord *Luc.* 19. hållen den 15. *Maji. Anno*
VVrangeLIVs CLarIs Heros GeneroſVs AVIeIs
TeMpLa ſVIs ArIs ſaCra CLVere ſaCIt.

aff

ERICO JOHANNIS Falk / Gudz
Ordz tienare i Narffuen.

Tryckt i Dorpt Åhr 1642.

H. N. och Excell. den Höghwällborne
Herren/

H. Herman Wrangel/ Herre till Schoklofter/ Lerjeholm och öffuerpählen. Riddare. H. K. M:ts och Sweriges Crones Rijkz Rådh/ och Ståtthållare.

Sampt/

H. S. A. den Högwällborne Erwn/

Frw AMALIÆ Borne Grefwinna till Naßowen/ Vianden/ Dietz och Catzenellenbogen/ Erw till öffuerpählen/ Schoklofter och Boglösa.

Min Höghgunstige Nådhige
Herre och Frw/

ödmjukeligen och tienstelligen offererar
och dedicerar jagh denna migh uppålagda Inaugurations Predican/

ERICVS JOHANNIS Falck.

Ij låsom 1. Reg. 5, 5. och 1. Reg. 8, 19. såsom ock 1. Paral. 23, 10. huru Gudh vpwäckte then högwisa Konungen och Herren *Salomonem*, att han Gudi till åhra / boning och säte / och Gudz helga Försambling till nytto och siälegagn / lät vpbyggia thet härliga och vnderstiöna Jerusalems tempel / som han sielff bekenner och säger / 1. *Reg.* 8, 13. Jagh haffuer bygdt itt hwß tigh till boning / itt säte att tu skalt boo ther till ewigtijdh. Och när Templet färdigdt war / gick Konungen tijt vp och heela Jsraels meenigheet / som sigh till honom församblat hade / sampt Presterna och Lewiterna. Och altså wijgde the Herrans hws / Konungen och all Jsraels barn 1. *Reg.* 8, 63.

1. Reg. 5.
1. Reg 8.
1. Par. 23.
1. Reg 8.

Ach huru stoorligen frögdade sigh Gudz Försambling öffuer thetta hwset och boningen / och öffwer then saliggiörande Gudztiensten / och sade medh Konung Dawid *Psal.* 84. Huru lustige äre tina boningar HERRE Zebaoth. Min siäl längtar och trängtar effter Herrans Gårdar:

Psal. 84.

Min kropp och siäl frögda sigh vthi leffuandes Gudi. Ty Fogelen haffuer funnit itt hws och swalan sit boo/ ther the sina ungar leggia: Nemliga/ titt altare Herre Zebaoth/ min Konungh och min Gudh. Salige ähro the som i tino hwse boo/ the loffwa tigh till ewigh tijdh/ Sela. Och med lust/ frögd och glädie till samma hwset
Es. 2, 3. och Herrans tempel vpkommo och sadhe: *Es. 2, 3.* Kommer och låter oß gå vppå Herrans bergh/ till Jacobs Gudz hws/ att han lärer oß sina wägar och wij wandrom på hans stigar. Och med then Konungzlige Propheten David *Psal.*
Psal. 42. *42, 5.* Jagh wille gerna gå med hopenom och med them wandra till Gudz hws med glädie.

Altså haffuer och nu Gudh vpwäkt H. N. och *Excell.* then högwälborne Herren Feltmarskalken Herr HERMAN WRANGEL *&c.* Att han Gudi till ähra/ boning och säte then Christeliga Församblingen till vpbyggelße/ nytto och siälegagn/ haffuer låtit vpbyggia/ *renovera* och kosteligen bepryda thetta Herrans Hwß och Tempel/ som i många ähr sämmerligen haffuer öde legat. Om hwilket H. N. och *Excell.* med *Sa-*
1. Reg. 8. *lomone* wäll säya kan: *1. Reg. 8, 13.* Jag haffuer bygdt itt hws tig Herre till boning/ itt säte att tu skalt boo ther till ewigtijdh. Öffuer hwilket

Herrans

Herrans Tempel / boning och säte / theña Christeliga Estniska församblingen sig billigdt frögda må och säya med then konungzlige Propheten David. Psal. 84. 1. & seq.
Huru lustiga äro tina boningar HERRE Zebaoth. Min siäl längtar och trängtar effter Herrans Gårdar: Min kropp och siäl frögda sig uthi lefftandes Gudi. Ty fogeln haffuer funnit ett hws och swalan sitt boo / ther the sina ungar leggia / Nemliga / titt Altare Herre Zebaoth / min Konung och min Gud. Salige äro the som i tino hwse boo / the loffua tig till ewig tijdh / Sela.

Till hwilket Gudz hws och Tempel / the och Es. 2. Psal. 42.
här effter gerna gå skole och säya: *Es. 2, 3* Kommer och låther oß gå uppå Herraus berg / till Jacobs Gudz hws. Och med Konung David *Psal 42.* Wij welom gerna gå med hopenom och med them wandra till Gudz hws med glädie.
Och effter såsom wij med huar androm till detta herrans hws och tempel utgångne och förreste årom / att wij thet med Gudz krafftiga Ord och högwärdige *Sacramenten*, och med wåra hiertans innerlige och andechtige böner / sampt med Gudelige Psalmer / Lofssonger och Wälklingande *Musicalische Instrumenter* till itt rätt Gudz 2. Par. 7.
hws boning och säte *Inaugurera*, helga och wija welom: derföre welom wij nederfalla och wåra Psal. 95.

Pſal. 95. hjertans knåå böya in för then aldrahögſte Gud
1. Reg. 8. ſom i Himmelen boor/ ödmiukeligen bidiandes/ att han wåra böner wille höra / thetta Chriſtelige wärket bijwåna och wällſigna &c.

Textus Luc. 19.

Så gick han in i Templet och begynte vthdriffua the ther inne ſålde och köpte/ ſåijandes till them: thet är ſkriffwit/ mitt hws är itt Bönehws / men i haffuen thet giort till een röffuare kulo. Och han lärde hwar dag i Templet.

Elskelige och Vthwalde i Herranom Christo / then helghe och högdt vplyste Apostelen Paulus han förmanar oß och alla Christna menniskior/ att wij för all ting skolom oß thär om winläggia ochbeflijta / att wij riskeligen och öffuerflödeligen kunde haffua och behålla Gudz ord hoos oß / ſågandes *Coll. 3, 16.* Läther Gudz ord riskeliga boo
Col. 3. othi eder. Ty Gudz ord ähr wijsheetenes brunn/
Syr. 1. *Syr. 1, 5.* Een lychta för wåra fötter och itt

hws

sliws på wåra wägar *Psal.* 119, 105 Ja thet är Psal. 119.
een Gudz krafft allom them till salighect som troo/
säger S. Paul. *Rom.* 1. 16. Therföre haffua the Rom. 1.
Helge Patriarcher och Propheter / Christus och
hans Apostlar / alla tijder / all mögelig flijt an-
wendt / att Gudz ord måtte blifwa oppehäl-
let och utspridt / lärt och förkunnat öffuer heela
werlden / som Christus sielff befaller / seyandes:
Marc. 16. Gåår uthi hela werldena och Pre- Mar. 16.
diker Euangelium allom Creaturom. Öffwer hwil-
kens önskeliga uthspridelse och fortgång / then ko-
nungzlige Propheten David sig högeligen frögdar
och säger: *Psal.* 19, 4. in tet måål eller taal är / ther Psal. 19.
man theras röst icke hörer / theras snöre går uthi
all land / och theras taal in till werldenes endar
och S. Paul. säger *Rom.* 10. 18. haffwa the icke Rom. 10.
hördt thet? theras liwd är jw utgånget i all land
och theras ord / till werldenes endar.

För then orsaken skull haffwa och wåra Sa-
liga Förfäder / med stoor omkostnat och flijt / kyr-
kior och tempel / på wißa orter / rum och stelle op-
bygdt / och them med nödtorfftige *Intrader* och
inkomster förforgdt ock försedt / och der till wiße
tijder beramat / på hwilke the äro kompne till am-
mans / then Saliggiörande Gudztiensten upwach-
tat / och med then H. David sig uthi Herrens hel-
ga bo-

Psal. 84. ga boning och Tempel frögdat och sagdt *Psal. 84.*
Huru lustige äro tina boningar Herre Zebaoth.
Mijn siäl långtar och trångtar effter Herrans
Gårdar: mijn kropp och siäl frögda sig vthi leff-
wandes Gudi: Ty Foglen haffuer funnit itt hws/
och swalan sitt boo/ ther the sina vngar leggia:
Nembligen/ titt Altare Herre Zebaoth/ min ko-
nung och min Gud. Salige äro the som i tino
hwse boo/ the loffwa tig till ewig tijd/ Sela.

Sij äfwen för thenna orsaken skull haffwer
ock H. N. och *Excell.* den högwälborne Herren/
Herr HERMAN WRANGEL/ Herre
till Skokloster/ Lerjeholm/ och Öffwerpohlen. *&c.*
Riddare. H. K. Maj: och Sweriges Krones
Rijkz Råd och Fältmarstalck både vthi Swerige
Lijff and och öffwerpolen/ nogra skönne Kyrkior
och Tempel/ herligen och med stoor omkostnat lå
tit vpbyggia och *reparera.*

Såsom vthi Swerige haffwer H. N. och
Excell. sin Hoffzkyrkia Skokloster låtit *reparera*
och förbättra med taak/ Fenster/ Altaar och
fem klockor: såsom och samma kyrka låtit *ornera*
och bepryda med itt nyt *Capell* till H. *Excell.* e-
gen begraffning/ (then aldrahögste Gud faderli-
gen vppehålle H. N. och *Excell.* med sin högäl-
skelige *familia* wid helsan/ och låte honom lång-
ge och

ge och wäll leffwa / Gudi till åhra och hans Christeliga Kyrkio och förfambling till vpbyggise och förfordring:) Såsom ock then Kyrkian Boglösa/ med Fenster / Altaar och Orgor låtit härligen och wäll *ornera* ock bepryda.

Vthi Lijffland ock Öwerpohlen hafftwer och H. N. och *Excell.* eenSlotzkyrkia heel ny / med een Klocka och Altare *ordinerat* och *Stabilierat.* Den Kyrkian till Pillisifer / med Taak / Fenster / Dörar och alt: såsom och den Kyrkian till S. Johannis / vthi öffwerpohlen låtit vpbyggia och heel ny giordt. Then Kyrkian till Odemper / vthi Dorptz Gebet belegen (dock med Sochnemännernas tilhielp) nu först vthi werket stält:

Såsom och der till med hafftwer H. N. ock *Excell.* här på thenna orten / vthi Alentacka / med stoor omkostnad och flijt / thenne S. Peters Kyrkia / som aff älder / till then saliggiörande Gudztiensten hafftwer warit vpbygdt och nu vthi många åhr (vthan twiffwel för thet slämma affgudarij / wederstyggelige wijdskepelse och mißbruuk / som här sigt medler tijd hafftwer inrootat och gåt i swang) genom Gudz tillstädielse / jemmerligen hafftwer ödelegat och warit lijka såsom een *Spelunca Latronum* och röffware kulo / nu åter igen herligen och wäll låtit vpbyggia / *renovera* och förny-

Luc. 19.

förnya / genom sin tienare och Förwalter Wäll-
achtad ock Manhafftig Hans Kroll / hwilken thet-
ta Christeliga werket med flit pådrifftit haffuer /
ock haffwer H. N. och *Excell.* öffuer bemälte Kyr-
kia med itt kostelig it Altare / Predikestool / tree
Klockor och andra herlige och tillbörlige *requisitis*
och *ornamenter* / prijsligen och wäll låtit *ornera*
och bepryda: såsom och samma Kyrkian med itt
Nötorfftigt *Pastorat* och kyrkioland *donerat* och
beneficerat. Så att man för ten skull H. N.
och *Excell.* till een ewig ihogkommelse och ämin-
nelse / nu här effter wäll och med god stiåål må
kalla henne / Hermans Kyrkia.

Och alt sådant haffwer H. N. ock *Excell.* giordt
Gudi till ära / och till then enda / att Gudz ord rij-
keliga här på thenna orten må boo / utspridt och
Prediat blijffwa: såsom och att Herren Gudh
och här må haffwa sit hws / boning ock säte / om
1. Reg. 8. hwilket H. N. seya kan med *Salomone*, 1. *Reg.*
8, 13. Jag haffwer bygdt itt hws tig till boning /
itt säte / att tu skalt boo ther till ewig tijd.

Hwilket / i sanning / är itt Christeligit och
1. Reg. 8. Gudi well behageligit werck 1. *Reg.* 8, 18. som
lender hans Gudomelige nampne till prijs och ä-
ra / hans helga Englar till frögd / och then Chri-
stelige församblingen till upbyggelse och sielsagn:

Såsom

Såsom eck H. N. och *Excell.* sampt H. N. höglofflige *familia* och Elskelige Lijffzarfwingar och *posteritet* till itt odödeligit nampn och berömelse/ och följer der uppå een timelig och ewig wälsignelse.

Wij welom för den skull nu här effter gerna wandra med hopenom till tetta Herrans hws med glädie / ock seya med Konung David *Ps 42.* Psal. 42. Jag wille gerna gå med hopenom / och med them wandra till Gudz hws med glädie: och med *Esa.* Es. 2, 3. 2. 3. Kommer och låter oß gå uppå Herrans berg / till Jacobs Gudz hws / att han lärer oß sina wägar och wij wandrom på hans stijgar.

Ock effter såsom mig owärdig / thenne *Inaugurations* Predikan / alt här till att holla updragen ock uppålagdt är aff H. högw: *M. JOACHIMO IHERINGIO* Biskopen i Revel: Therföre haffwer iag och Gudi till ähra och H. N. och *Excell.* sampt H. N. höglofflige *familia* till i kogkomelße och berömelße/ henne godwilligen och gerna welat uppå mig taga.

Wij welom sördenskull uthi Gudz thens H. Trefaldigheetz Nampn / stynda oß till sielffwe Texten / och honum uthi itt stycke korteligen och eensaldeligen öffwerlöpa / och betec hwad Jffwer Herren Christus haffwer och drager öffwer sitt Tem-

pels twanähra och ohelgande / och med hwad nijd och flijt han thet *purgerar* och skiarar: Lärandes oß att wij och det samma gjöra skulom.

Thetta eena stycket med sina medföljande lärdomar och Förmaning fruchtsamligen till att utföra / hielpe oß then H. Trefaldigheet / högwelsignad i ewigheet.

EXEGESIS.

Circumstantia 1. est Templi visitatio.

Ehi then första Omstendigheeten / gifftwer Euang: tillkenna / huru den Himmelske Archiebiskopen och *General Superintendenten*, Christus Jesus sitt H. Tempel i Jerusalem *visiterar* och besöker seyandes: Så gick han in i templet. När Herren Christus på Palm Söndag inkommer i Staden Jerusalem / så gåär han icke up till Zions höga berg / eller med Konungh Herode till hans konungzlige Slott ock Fäste: ey heller med *Pilato* till hans Jurisliga hws och Pallatz: utan han upgår strax till Herrans H. hws och Tempel och säger med Konung David: Herre

Psal. 26. jag hafftwer tins hws boning kär / och det rum ther tin ähra boor. Gifftwandes der med tillkenna att han icke war en Werldzlig / uthan en Andelig Konung / en konung öfftwer alla Konungar.

Apoc.

Apoc. 17. 1. Tim. 6, 15. Een Konung hwilken Herren Gud haffwer insatt på sitt helga berg Zion. *Psal. 2, 6.* hwilkens rijke icke war aff denna werlden/ som han stelffwer swarade Landzhöffdingen *Pontio Pilato. Joh. 18.* Apoc. 17. 1. Tim. 6. Psal. 2. Joh. 18.

Sij denne Andelige Konungen / han ingår i sitt helga Tempel i Jerusalem/ hwilket heliga och underskiöna tempel konung *Salomon* honom till ähra och boning hade opbyggia lätit/ som han bekenner och säger 1. *Reg. 8, 13.* Jag haffuer byggt itt hws tig till boning/ itt säte att tu skalt boo ther till ewig tid. 1. Reg. 8.

Till thetta sit konungzliga säte och andeliga boning/ hasteliga opgår denne Himmelsta och Andelige ährones konungen Herren Zebaoth/ stark ock mechtig i strijd *Psal. 23, 8.* Ock samma sitt hws ock tempel såsom een Himmilsk Archiebiskop och *General Visitator* besöker. Här fulbordas nu hwad som *Malachia* mänge hundrade ähr tillförenne om honom Propheterat hade och sagdt. *Mal. 3, 1.* Och med hast skall komma till sit tempel Herren den i söken / och förbundzens Engel then i begären. Psal. 23. Mal. 3.

Wij läsom *Luc. 2.* Huru denne Himmelske Archiebiskopen och *General Visitatoren* Christus Jesus strax oti sin ongdom / när han war wid Luc. 2.

tolff åhr / med sina Kiere Föräldrar vpgår till Jerusalem och ther holler een *visitation* i sitt H. Tempel / sättiandes sig mitt ibland te lärare / hörandes och frågandes them / så att alla de honum hörde / förundrade sig / och förskrecktes öfwer hans förstånd och swar. Men nu vti sit Predikoembetes tijd wid paß på halff fierde åhr tillgiörandes *visiterade* han tree reesor Jerusalems Tempel / som wij läsa kunnom *Joh. 1. Matt. 21. Luc. 19.* och hölt ther een Christelig *reformation* i det att han vtdreeff the ther inne sålde och köpte / som Euang: vti den andra Omstendigheeten förmåler och säger: **Och han begynte vthdriffua the ther inne sålde och köpte.**

Joh. 1. Mat. 21. Luc. 19.

Circumst: 2. est vendentium & ementium ejectio.

När then himmelske Erchiebiskepen Christus Jesus kommer till sitt H. Tempel i Jerusalem / och alt ther seer / befinner och förnimmer / huru illa Judarna och dee öfwarste Presterna ther hade hws hollit. Och huru the vtaff Gudz hws och H. Tempel hade giordt itt köpmans hws / kiöttbod och kremmare wåning / som wij wijdare läsa kunnom. *Joh. 2, 14.* Huru the i Herrans tempel dreffwe sin köpenskop / handel och wandell / och sålde ther Oxar och Koor / Kalffuar och Fåär / Dwfvor och allahanda diwr / som man till offer

Joh. 2.

behöfte

behöffde: hwilke Oxar och Koor / Kalfwar och Fåär. &c. the Öwerste Presterna för en billig Penning hade låtit op- och inköpa / och them sedan ther i Jerusalems Tempel hade till saals / othmånglade och på thet dyraste försålde åt dem fremmandom / som longwåga kompne woro / till at offra och sin Gudztienst i Jerusalems Tempel / förrätta: Betracktandes intet *Loci Incompetentiam*, att man på en så helig ortt / sådant sig ingalunda företaga borde / utan fast heller seya med Patriarchen Jacob *Gen. 28, 17.* thetta moste wara Gen. 28.
itt heligt rum / ty här boor wisserliga Gud / och här är Himmelens port.

När Christus för den skull till sitt H. Tempel bekommer och een sådan *abominabel*, styggelse och Gudz Tempels wanåra ock ohelgande seer och förnimmer: Sij / tå uptendes och brinner han aff Gudomelig nijt ock Ifwer / öfwer sitt H. Tempels ohelgande och wanåhro: grijper för then skull till ena gißel som *Joh. 2. 15.* förmåler / och med Joh. 2.
Gudomelig ifwer / slår / föser och utdrifwer alla the ther inne sålde och köpte. Thenna Christi ifwer är icke nogen g meen Predikantz werck / att han sina motwillige och ohörsamme åhörare med gissel / hugg och slag må öfwer falla / utsöösa och straffa: utan thet är en Gudomelig ifwer. Uthaff

en så-

en sådan ifwer vptändes Moses när han gick ut
till sina bröder the Hebreer ock fångna Israeliter och såg theras tunga / och wardt warse att
en Egyptisk man slog hans broder en aff the Hebreeska: Sij tå förifrade sig Moses ther vtöffuer
Exod. 2. och ihiälslog den Hebreeske Mannen / *Exod. 2. 12.* Aff en sådan ifwer vptändes Presten *Pinehas* när han såg huru den oförskämda Hoorkarlen och hoorkonan vthi heela Israels meenigheetz åsyn ingingo till att bedriffwa theras horerij / öffwer hwilket heela menigheeten aff Israels barn
greto bitterligen in för dörene aff witnes bördzens
Tabernakel. Tog för den skull en knijff i sina
hand och gick till och stack dem både genom the-
Num. 25. ras bwk ock draap them.

Med en sådan ifwer vptändes Prepheten *Elias* när han the affgudiske Baals Prester drap
2. Reg. 18. och slachtade. *1. Reg. 18. 40.* Sij / sådane *Exempel* ock Heroiske dather äre oß föreställte / icke
till att *imitera* och efterfölja / vthan till att see /
huru Gud vndertijden / sina vnders män hafuer
vpwäckt / sin Gudomelige åhra till att förswara /
och dem ogudachtigom till att styra och dempa.

Circumstantia 2. est facti defensio.

Vthi then Tridie Omständigheeten förmäler Euangel: Huru Christus denna sin ifwer och
Heroiska gerning *defenderer* och förswarar aff
the H.

then H. skrifft seyandes: Thet är skriffuit: Mitt hws är itt Bönehws. Thesse ord tager Christus aff Propheten ther Gudh så säger: The samma ska I jag haffwa till mitt helga berg/ och skall glädia them uthi mitt bönehws/ Och theras offer ock brenoffer skole wara mig tacknemblige på mitt Alteare: ty mitt hws kallas itt bönehws allom folckom. Med hwilke ord Herren Christus oß will påminna/ till huad enda/ Guzhws och Tempel äre vpbygde: nemligen till Oratorie och Bönehws/ att man ther tillsammans komma skall till att bidia Gud om nåd ock inwernas förlåtelse om lycka och welstignelse i Lära. Wäre ock Näreständet &c. såsom och till at tacka Herrans Nampne/ när han oß bönhördt och hulpit haffwer, som then Konungzlige Propheten David säger Psal. 122. Jerusalem är bygdt att thet skall wara en Stad ther man tillsammans komma skall till att tacka Herrans Nampne. Och vansedt Herren Gud han wåra böner/ på alla orter/ rum ock ställe/ wäll vptager och hörer: Såsom han hörde Mosen wid thet röda haffwet: Manassen i fengelse. Danielem i Lyone kwlan Dan. 6. Och hans stallbröder/ Sadrach/ Mesach ock Abednego i den Babyloniska brinnande ugnen. Dan. 3, 19.

Esa. 56. 7.

Psal. 122.

Exod. 14.

Dan. 6.

Dan. 3.

1.

2

Joh. 2. Och Jesum uthi Hwaalfikens bunk Joh. 2. Så
är dock liskwäll Herrans hws/ Kyrkior och tem-
pel i synnerheet till itt Gudelighit andacht och
Christeliga böners almenne brwk ock öffwande
vpbygde och förordnade/ att wij der alle skolom
tillsammans komma till at vtgiuta wåra böner
in för den Aldrahögste Gudh/ som han oß för-
Deut. 12. nimma låter/ *Deut.* 12. 11. Ock när wij så-
lunda alle tillsammans i gemeen/ med itt hiertta
och mun åkalla och tillbidia Gud/ så äre wåre
böner teste krafftigare och mecktigare/ och trängia
sigh vp genom skyn/ så att Herren som i Himlen
boor/ han oß bönhörer och hielper. 1. *Reg.* 8.

1. Reg. 8. Wijdare sägher Frelsermannen Christus:
Men i hafwen giordt thet till een röf-
ware kulo. Mecktta klagelige ord äro des-
se/ hwilke äre tagne aff Prepheten *Jerem.* 7, 11.
Jerem. 7. der Gudh säger: Hällen i tå thetta hws/ som
effter mitt Nampn nembdt är/ för ena mördare
kulo? Med hwilka ord/ Gudz Ande klagar öffuer
det ogudachtiga Judafolcket och ännu i deña dag
öffuer allom dem som Herrans Hws och Tempel
wanähra och ohelga/ ock sådana helige rum och
orter/ ther Gudz thens Aldrahögstes hrlga wä-
Psal. 26. ning och boning är. *Psal.* 26. 8. och ther hans
aldra-

aldraheligaste nampn borde tillbidias och ähras/ medh otillbörligh werk/ handel/ wandel ock förehaffwande, ohelga/ oskära/ wanära ock förderffwa/ hwilket icke allenast skeer/ när een oharmhertig Fiende her öfwer går/ och Herrans helga hws och Tempel med Eld och brand sämmerligen ruinerer och förstörer och giör thet till en mördare kulo *Jerem.* 7. Vthan och när Landziens egna inbyggiare alt här tillsammans komma till att bedriffwa theras affguderij/ till bidia de framledna Helgon/ offra Affgudomen/ och annor styggelse wijdskepelse/ och mit bruuk vtij Herrans H. Tempel öffua och förhanden haffwa/ och i så mätto thet ohelga/ wanähra och förderffua: Men the som thet giöra/ dem will Herren Christus/ vthi sin grymheet hemsökia/ ijrån sig vthwika och fördrijfwa/ straffa och förderffwa/ som Gudz Anda säger 1. *Cor.* 3, 17. Hwilken Gudz Tempel förderffwar/ honum skall Herren förderffwa.

Jerm. 7.

1. Cor. 3.

Vthi then Fierde Omstendigheeten låter Herren Christus them ock oß/ enteligen see ock förnimma till huad egentelig endha ock bruuk Herrans hws och tempel vpbygde ähre/ Nemligen/ icke allenast till *Oratoria* och bönehws/ som wij hädem vthi den tridie omstendigheeten/

Circumstantia 4. est verè genuini Templorũ usus demonstratio.

3

att wil ther tillsammans komma skolom till att
tala med Gudh genom wåra böner: uthan och
Auditoria & Concionatoria så till *Auditoria* & *Concionatoria* ther wij kun-
nom tillsammans komma till att Predika och Lä-
ra Gudz Saligghiörande ord/ och Herran s nam-
Psal. 122. pne tacka som Konung David säger *Psal.* 122.
Jerusalem är bygdt/ att thet skall wara en stad
ther man tillsammans komma skall: tijt Slech-
terna uppå skola/ nembligga Herrans Slechter
till att Predika Israels Folk/ till at tacka/ Her-
rans Nampne/ der Herren Gud ock hans K. Son
Christus Jesus sielffwer uthi Predikar och lärer ge-
Matt. 10. nom sina trogna tienares mun *Mat.* 10. *v.* 20.
Luc. 10. *Luc.* 10. 26 Ihesus predikade och lärde Herren och
Frelsaren Christus här sielfwer Personlig uthi
sitt Helga Tempelh Jerusalem som Euangelisten
säger:

Och han lärde hwar dag i Templet.

S. Jw nämare hans *Passion* och dödzstund
nalkades/ jw flittigare och oförtrutnare haffwer
Herren Christus sig med bön och predikan uthi
Herrans Tempel alltijd gerna finna lätt, lå-
randes oss der med att thet är then bästa *Mor-*
tis meditatio och beredelse till döden/ att wij os
uthi Gudz ord flijtige hörande/ öffwerwägan-
de och

te och betrachtande / med bön och åkallan i Herrans hws och Tempell gerna finna låta och seya med Konung David *Psal 27, 4.* Jtt beder jag aff Herranom / thet hade jag gärna / att jag i Herrans hws blijffwa må i alla mina Lijffzdagar: till att skoda then skona Herrans Gudztienst och besökta hans Tempel. Och *Psal. 84.* Huru lustige äre tina boningar Herre Zebaoth / min Siällängtar och trängtar effter Herrans gärdar &c. Och *Psal. 122.* Jag glädes i thet mig sagdt är / att wij skulom gå in vthi Herrans hws. Och med Konung David aff den *Psal. 42 5.* Jag wille gerna gå med hopenom och med them wandra till Gudz hws med glädie. Psal. 14. Psal. 84. Psal. 122. Psal. 42.

Loci Communes.

Till thet första see och lärom wij här vtaff / at Christus Jesus han är sin Christeliga Kyrkios och församblings rätta och Himelska Archebiskop / *General Visitator* och Öfwerstä Prest: hwilken henne *visiterar* och *reformerer* / och ifrå all styggelse / Affguderij och mißbruuk *purgerar* renar och skiärar / och alla affgudiske Köpmän och Krämmare / med theras *Indulgentijs* / Ab- I. Heb. 3. 4. Heb. 5. Heb. 8.

5.

satzbreeff/ Siälemeßer/ affguderij och falska läro
vepiskar/ föösser och förjagar: Altså vthdreeff/
fööste och förjagade han här vtaff sitt H. Tem-
pel thz affgudiske och ogudachtige Judar/ och al-
le the ther inne sålde och köpte. Altså vedreeff
fööste och förjagade han fordom/ genom then H.
Gudz mannen D. *Lutherum* de Römerske Ju-
dar/ affgudiske Papister och lätefärdige Munkar
vthur the *reformerade* församblingar i Tyskland/
hwilka fordom medh Påwens och the Offwersta
Presternas *Consens* och bewilliselse länge nog ha-
de vthi Gudz Kyrkia och Försambling vprättat
theras wexlebänckar/ och driffwit sin andeliga
köpenskap/ sålde Ablatzbreeff och Siälamässor/
syndernas förlåtelse/ Gudz nåde/ och det ewiga
Lijffwet för Penningar/ hwilket för Penningar
Isa. 55. intet sålias kan. *Esa.* 55. 1. Ty alt hwad een
Syndare aff dem begära will/ thet sålia the för
penningar/ som en Påwisk *Poeta Mantuanus*
benembd der om skriffwer och säger:

. . . . . Venalia nobis
Templa, Sacerdotes, Altaria Sacra, Coronæ,
Ignis, Thus, Preces, Cælum est venale Deus.

Thet är: Påwen i Rom han tigh sålier thär/
Himmel/ Jord/ Gudh och alt hwad tu begär,

Altså

Ältsä vthsände *Albertus* Archiebiskopen i Mentz *Anno* 1517. med Påwens *Leonis X. Consens*, en oförskämbd *Dominicam* ock Munck/ Johan Tetzel benembd / hwilken här och ther vpslog sina wäxslebenckar / kring om det Romerska Riket och sålde folkena syndernas förlåtelse för Penningar säyandes: Så snart Ablatzpenningarna woro inkastade vthi hans krämmare låda / så snart skulle siälarna springia vthur skiertz Elden: Men then H. Gudz mannen *D. Lutherus* han omkullstötte hans wäxlebänckiar ock sade till honum såsom *S. Petrus* till then trullkarlen *Simonem Magum Act. 8. 20.* thet tu fördöpd worde med tina Penningar effter tu meenar / att Gudz gåfwa kan fås för penningar. Act. 8.

Ältsä hafwer ock then gode Gud/ vthi wår tijd opweckt then dyre Gudz Mannen ock *Glorwördige* Krijgzhielten / *Gustavum Adolphum Magnum*, Saligh och Höglofligh hoos Gudh i ämminnelse / hwilken en Christelig *reformation* hafwer hellit vthi thet högdt beplägade Tyskland och med Härskåld/ währ och wapn vthpijsskat / föst och förjagat de affgudiske kiöpmän och krämmare på monga orter i Tyskland / så att theras watur nu (thes Gudhi skee Loff) inthet mera hoos oß vthi the Euangeliske Församblingar gella. Hwilket Gudz Ande them längdt till-

7.

8

förenne hafwer Propheterat och sagdt genom then högdtflygande Euangeliske Örnen *S. Iohannem Apoc. 18. 11.* Och Köpmennerna på Jorden skola gråta och sörja wid sig stelffwa / att ingen köper theras warur meer.

Apoc. 18.

I lika måtto hafwer och nu H. K. Maj: wår Allernådigste Drotning och then höglofflige Konungzlige Regerningen / en Christelig och högnödig *reformation*, Lyckeligen och wäll anfangit och påbegynt / uthi Ingermanland / genom then högw: ock Höglärde Herren *M. Henricum Stahlium*, wällförordnat *Superintendent* öffwer Ingermanland och Allentack: Then Aldrahögste Gud / samma Christeliga werket kraftteligen wellsigne och bijwäne med sin H. Anda och förhielpa det till en önskelig enda / sino helige namnne till prijs och ähra / sin Christelige försambling till uthwijdgelse och thet arma willfarande folcket till uplysning / ewig welfärd och saligheet.

Till thet Andra skolom wij här achta / merkia och lära / hwarföre wåra Kyrkior och Tempel Gudz hws och wåningar kallas: såsom och huruluuda ock på hwad sätt ock wijs man them till Gudz hws och Tempel konsecrera och wijja skall.

I Kallas the Gudz hws och wåningar / efter

effter såsom Herren Gud sielff sådane helige rum ock ställe haffwer uthwaldt / att hans Nampn ther boo skall *Deut. 12, 11.* och oß befallat them upbyggia ock wid macht hålla / som *Cores* Konungen i Persien säger: *Neh 1. 2.* Herren Gud i Himmelen haffwer giffwit mig all Riske i Landen ock haffwer befalt mig byggia sigh itt hws i Jerusalem. Altså upbygde Moses / effter Gudz befalning thet herligha och sköna Tabernaklet / *Exod. 36. & 40.* Altså upbygde och *Salomon* thet underskona och uthi hela Werlden wijdt bekante Jerusalems Templ. *1. Reg. 8.*

Deut. 12.

Nehem. 1.

Exod. 36. & 40.

1. Reg. 8.

2. The kallas Gudz hws och wåningar / effter såsom Herren Gud der sammestedes sins Nampns åminnelse sticktat haffwer. *Exod. 20. 24.* ther uthi boor / *Psal. 26, 8.* *Apoc: 21.* 3. uthi then sin Eld och Ugn haffwer *Es. 31, 9.* och the äro hans / han regerar ther i ime medh sitt H. Ord och Sacramenten.

Exod. 20. Psal. 26. Apoc. 21. Esa. 31.

3. Kallas the och Gudz hws effter såsom the åhro honom *Consecrerade*, wijgde och helgade wordne. Hwilket wijgande skeer icke medh Papisternas wijewatn Smörjeolje / ey heller att man *More Papistico* kring kyrkian här omgår med en staff och slår på dören / besprånger alla fenster och hol med wijewatn / och hwad the Papister

pistiske wijdskepelige *Ceremonier* mera wara kunde: ethan wåra Kyrkior the warda wijgde och helgade. 1. Med thet helsosamma *Cresem*, Gudz saliggiörande ord och bönen/ som S. Paulus säger: 1. *Tim. 4, 5.* thet warder helgat genom Gudz ord och bönen/ ty Gudz ord thet hafwer krafft och werkande med sig till saligheeten/ som S. Paulus säger: Ja thet är Lijfzens ord *Joh. 6.* och then retta wälluchtande Balsam/ som nederflyter aff then Christeliga Kyrkiones hufwud och öfwersta Prest *Psal 133.* som wederqwecker siälen och frögdar hiertat. *Psal. 19,*

1. Tim. 4.
Rom. 1.
Joh. 6.
Psal. 133.
Psal. 19.

The warda helgade och wijgde. 2. Medh then helga och helsosamma döpelsens krafftigha wijewatn/ som är Nyja födelsens baad och then H. Andes förnyelse/ huilken han öfwer oß riikeliga othgutit hafwer. *Tit. 3, 5.* med hwilket thens H. Andes krafftiga wijewatn/ han sin Christeliga Kyrkio genom ordet reenar/ att hon honom en helig och ostraffelig Brwd/ then ingen feel eller skrynkio hafwer/ wara skall. *Eph. 5 26.*

Tit. 3.
Eph. 5.

The warda helgade och wijgde. 3. med thet helga och högwärdiga Altarens Sacramente/ och Jesu Christi sanna Lekamen och Blod/ som ther inne utdeelt warder: Therföre skulom wij och nu wåra kyrkior och Tempel/ mykit högre *respectera* och holla/ än såsom ordem thet *Sanctum Sanctorum*,

Sorum, och aldrahelgaste rumet i Jerusalem. Huru höjdt och heligdt höllo the effter Gudz wilja och befalning thet aldrahelgaste rumet i Jerusalems Tempel: effter såsom Nådestolen hwilken Christum betecknade / ther inne war &c. Men huru myckit högre och heligare mågom wij wåra Tempel hålla / ther som then rätta Nådestolen Christus Jesus uthi är. Ty här haffuom wij icke nogon skugge eller betydelse / uthan sielffwa kroppen Christum Jesum. *Heb.* 10. 5. Heb. 10.

Tye warda helzade och wijgde. 4. Med thet Andeliga och Gudi wälluchtande Weyroth ock röökwerket / wåra hiertans innerlige och andecktige böner / hulka äro Gudi itt wälbehageligit Röökwerk och offer / som upstiger och tränger sig genom styyn / ock wender icke igen / för än then aldrahögste seer ther till. Om thetta Andeliga Röökwerket och offret talar konung David och säger *Psal.* 141, 2. Min bön gälle in för tig såsom itt Röökoffer. Ty en innerlig och andecktig hiertans bön / hon helgar en ort / rum och ställe / som wij läsom *Act.* 4, 31. Att när Apostlarna bedit hade / tå rördes rumet ther the uthi församblade woro / och the worde alle fulle aff den H. Anda och talade Gudz ord med tröst. Psal. 141. Act. 4.

Endeligen och till thet 5. warda och wåra

Kyrkior och Tempel helgade och wijgde med Andelige skönne Psalmer/ Lofsonger och Wijsor sampt med wällklingande *Musicalische Instrumenter*, Med hwiken wär Andeliga och wällklingande *Musica* wij Herren Gud beweeka och till oß locka med sina H. Englar/ att han sitt H. Tempel med sin klädefäll upfyller/ som Esaias Prophe-
Esa. 6. 1. ten skrijffuer seyandes *Es. 6, 1 & seqq*: uthi det åhret/ tå Konung *Usia* bleff död: Såg jag Herren sittia på en hög och herlig stool/ och hans klädefäll upfylte Templet. *Seraphim* stodo öffuer honum/ hwar thera hade sex wingar/ med twå beteckte de sin Ansicte/ med twå betäckte de sina fötter/ och med twå flugo the/ och den ene ropade till then andra och sade: Helig/ Helig/ Helig är Herren Zebaoth. Hela Jorden är full med hans åhro/ så att öffre dörstocken bäfwade aff theras roops röst och hwset war fult med röök. Ja/ med samma wär Andeliga och wälklingande *Musicâ* frögde wij oß fielffwa och de onde Andar ifrån oß bortdrijffwa och förjaga/ som wij uthaff Konung Sauls *Historiâ* nogsampt see och affta-
1. Sam. 16 ga kunnom. *1. Sam* 16.

Sij/ mine elskelige/ itt sådant maneer och aart Kyrkior till att *maugurera* och wija tagom wij utaff the Urgamble Treune Kyrkiowijgnin-

gar i

gar i thet gambla Testamentet. Såsom aff Wjtnesbörozens Tabernakels wijgning. *Exod.* 40. Aff Jerusalems Tempels wijgning i Konung Salomons tijd: och aff thet andra Jerusalems Tempels wijgning/ hwilket effter thet Babyloniska fångelset vpbyggdes/ som wij läsa kunnom der så står: *Neh.* 6. 16. Och Jsraels barn Presterna/ Lewiterna och andra fengelsens barn/ höllo Gudz hws wijgning med glädie. Och offrade i Gudz hws wijgning hundrade Kalffwar/ tw hundrade Lamb/ fyra hundrade Bockar/ och till Syndoffer för hela Jsrael/ tolff getabockar effter sechternas taal i Jsrael.

Exod. 40. 1. Reg. 8. Neh. 6.

Till thet Tridie och Yttersta haffwom wij här vthaff en förmaning/ att om lyckeligen och wäll vthi en Stad/ Land och Rijke tillgå skall och allahanda syndastraff och Landzplågor skola affwende warda/ då moste man för allting/ effter Christi Exempel/ Gudz hws/ Kyrkior och tempel vthi granna acht och wyrdning haffwa och holla/ dem Christeligen *reformera*, *purgera* och rensa ifrån falsk Lära/ Affguderij/ Wijdskepelse och mißbrwk såsom och allahanda synder och missgerningar med fult allwaar straffa och affstaffa: Men så lenge thet icke skeer/ vthan falsk lära/ affguderij/ wijdskepelse och mißbruuk sampt allahanda

da hynder sig i Städer och å Land inrista och
inroota / gå i swang och taga öffwerhandena: så
haffwer man intet gott till att förmoda. Och
det warder iw lenger / iw argare och werre: Så-
som wij see wara skeedt hoos Judarna och uti
den Helga Kyrkian i Österlandena / uthi hwilken /
tå *Arrius* och andra kättare sig imistade och
inrootade / tå kommer Turken / eröffrar / bort-
tager och förstörer then ena Staden effter then
andra: Exempel haffwa the ock Gud bättre här
på denna Landzorten tillförenne med tårar och
Jemmerklagan nogsampt förnummit / hurn Gud
(för thet stemma affguderij / wijdskepelse och miß-
bruuk / sampt för andra stoora synder och laster /
Gudz ordz och *ministerij* föracht / högfärd / öffuer-
mod och yppigheeter som här tillförenne haffwa
gätt i swang) haffwer heela Landet straffat med
krijg / örlig och blodz utgiutelse: Ja / låtit den
Tyrannen Jffwan Wasiliwitz med en stoor krijgs-
häär infalla landet som för honum stod liika som
en lustgärd / är effter honum worder liika som en
wildöckn *Joel. 2, 3.* Och städt jemmerliga och
allom Landzens Inbyggiarenom är illa gänget
Hos. 4, 3. Will man för den skull säger jag / at
uthi een Stad / Land och Ryke inkeeligen och well
skall tillstå och Landzens Inbyggiare well nå /
sampt

Joel. 2:

Hos. 4.

sampt allahanda syndastraff och plågor skola affwende warda: Tå måste man för all ting elska Gud och hans Helga ord / hålla Gudz hws och Tempel vthi wyrdning och granna acht och wid macht: Them Christeligen och med itt Gudeligt nijt / effter Herrans Christi Exempel *purgera* och *reformera*, falsk Lära och Affguderij / Ablatz kräm / *Indulgentias*, Pelegrims reesor och Stälamessor / sampt affguda offer / wijdskepelse och mißbruuk / så wäll såsom ock alla andra synder och laster med fult allwar vthroota / straffa och affskaffa / så will Gud wara oß nådig / wåra murar och hws vpbyggia / sin wåning och boning när oß hafwa / och oß med mycket gott welsigna / här Timeligen / och ther Ewinnerligen: Att så skee kunde / der till förhielpe oß Gudh Fader / Gud Son och Gud then Helge Ande / högprijsat och åhrat aff oß i från nu och i Ewigheet.

AMEN.

Προσαγωγὴ.

sive,

Introductio Pastoris ad Ecclesiam.

Exod. 40. Heb. 9.

Ti läsom / mine Elskelighe / *Exod.* 40. och *Heb* 9. Huru såsom then trogne Israelitiske Fursten och Gudz tiänar en Moses / effter Gudz befalning lät uphyggia thet herliga och sköna witnesbyrdzens Tabernakel med thes gyllenne Rökkaltare / och thet *inaugurerade* och wigde Gudi till itt heligt Tempel och bonning / och lät sättia uthi samma tabernaklet Testamentzens eller förbundzens Arck / uthi hwilken woro inlagde och förwarade / deße trenne *Memorialia* nemblig 1. Testamentzens eller *Mosis* Tafflor / på hwilke Gudz Helga Lag och tyjo Bodord / skreffne woro. 2. Aarons Staaff som grönskades och blomstrades och baar

Num. 17. Mandell. *Num.* 17. 8. Och 3. Itt gyllende Embar uthi

bar vthi hullko Himmels brödet eller Manna
låg / om hwilken talas *Joh.* 6. 31. aff hwilken Joh. 6.
Himmels Manna Moses / effter Gudz befalning
låter taga och förwara för sina effterkommande /
på thet the mätte see thet brödet / medh hwilket
Gudh theras Fäder bespijsade i öknenne *Exod.* Exod. 16.
16. 32. Och endtligen när Tabernaklet *inaugurerat* och wijgdt war / framhade han effter
Gudz befalning Presten Aaron för dörena aff
witnesbyrdzens Tabernakel och honom med watn
twädde och på honum klädde the helga kläden /
Smorde och wijgde honum till Prest i Herrans
Tabernakel.

Vtaff thetta helga ock herliga Tabernaklet och
thes *Inaugurations proceß* förnimmom wij hwad be-
kymber och åhoga Herren Gud alla tijder hafft
hafftwer / och än i thenna dag och så lenge werl-
den ståär / hafftwer och drager om sitt H. Taber-
nakel och Tempel / sin Christeliga Kyrkia och För-
sambling. Och för then skull alltijd vpwäcker
sina trogna Moises ock Tienare Christeliga *Po-
tentater*, Konungar / Förstar ock Herrar / hwil-
ka effter Gudz wilja och befalning / och then högt
vpphöjste Konung Salomons exempel herliga och
skona Tabernakel / Kyrkior och Tempel Gudhi
till ähra och hans Christeligha förfambling till

Salomons Exempel herliga och skönа Tabernakel/ Kyrkior och Tempel Gudi till ähra och hans Christeliga församling till Stålegagn vpbyggia/ *Inaugurera* och herligen bepryda låta. Vthi hwilket Tabernakel ock Tempel/ then rätta Nådestolen och förbundzens Arken Christus Jesus/ sig inställer och sinna låter med sin nåde och barmhertigheet/ och vthi them sitt säte och helga boning hafwer.

Genom the trenne *Memorialia* Nembligh Mosis Tafflor/ Aarons Staff och Himmels brödet/ som vthi förbundzens Arken förwarade woro/ *Præfigureras* och beteckne the Trenne helige Ständen/ som HErren Gud vthi sin Cristelige Kyrkia uppehåller. Nembligen Läre- Wäre- och Näreständet/ hwilke tre Ständ HErren Gud uppehåller/ och sina nådz och barmhertigheetz wingar öfwer them vthsträcker/ och them
Heb. 9. med härligheetenes *Cherubim Heb. 9. 5.* sina helga Englar beskermar och bewarar: och sin Christeliga Kyrkio och H. Försambling med gode trogne och dugelige Predikanter förser och försörjer.

Altså hafwer then grundt gode och Alzmechtige Gud och nu vpreckt sin trogne Mosen/ den Högwälb: Herren/ Feltmarskalken Herr

HER-

HERMAN WRANGEL/ hwilken thet-ta länge förfalna Templet (som twiffwels o-than för thet wederstyggeliga affguderij/ wijskepel-se och Mißbruuk/ som här tillförenne haffwer gåt i swangh nu i många åhr/ haffwer jemmerli-gen legat öde och för Fåfoot / och warit liska som een *Spelunca latronum* och röffware kulo) nu åter igen herligen haffwer *restaurerat* och op-rättat/ och med itt kostelligit Altare och andra till-hörige *requisitis* och *ornamenter* beprydt och för-bättratt/ och thet på thenna dagen till itt rätt Gudz hws/ wåning och boning låtit *Consecrera* och wija.

Vehi hwilko then rätta Nådastolen/ och för-bundzens Arcken Christus Jesus/ idag med sitt saliggiörande ord/ och the högwärdige *Sacra-menten* sig haffwer finna låtit/ och sin aldrahel-gaste wåning och boning/ alt här igen oppslagit. Öfwer hwiket wij oß wäll mågom stoorligen frög-da och stunga med then Konungzlige Propheten Dawid och säya *Psal. 84.* Huru lustige äro Psal. 84
tina boningar Herre Zebaoth/ mine siäl långtar effter Herrans Gårdar: Min Kropp och Siäl frögda sig i Leffwandes Gudi/ Ty Foglen haff-wer (i dagh) funnet sit huus och swalan sitt boo &c.

Och såsom Moses effter Gudz befalningh Presten Aaron uthi the Helga kleden *Investerade* och i Tabernaklet *Introducerade* och insatte/ att han der een trogen Herrans Gudz tienare wara skulle: Altså will jag ock nu på Gudz wägnar/ och H. N. Feltmarskalckens goda behag/ effter H. Högw: Herrens Biscopens i Reval befalning *Introducera* och insättia denne Hederlige och Wällärde Mannen *Dn. Petrum Danckanum* wällförordnat Predikant uthi then Christeliga Estniska församblingen wid Narffwen: och till en Predikant ock trogen Herrans Christi tienare uthi thenna Christeliga Estniska församblingen/ wid thenna här Hermans Kyrkian/ att han beggie Församblingerna med Gudz reena och klara ord och the Högwärdige *Sacramenten* rätt/ troligen och fliteligen/ så förförsa och förestå skall/ som han will och tencker på then ytterstia dagen then Himmelske Erchiebiskopen Christo Jesu/ förthessasina ombetrodda Fåår/ en god reckenskap göra.

Jag will för then skull ock till itt beslutt begge församblingarnas åhörare/ på Gudz och wår Allernådigste Regerande Öfwerheetz wegnar troligen haffwa förmante/ att the såsom fromme/ hörsamme och lydige fåår honum för sin *Pastorem* ock retta Siålaywerde erkenna/ emoottagha

och an-

ock annamma / och honum på Gudz och embetsens wegnar / all hörsamheet och lydna bewisa / såsom ock sig hedersamme emot honum anställa och honum hans tillbörliga rättigheet i rättan tijd bekomma låta: På thet att han sitt embete icke må göra med suckan / uthan med frögd / och Gud må effter sitt nådiga löffte *Mal. 3.* vplåta Himmelens fenster och sin wellsignelse neder till eder uthgiuta / hwilket jag eder allom aff hiertat önskar.

Heb. 13.

Mal. 3. 10. 17.

AMEN.

Rev: Doctiß: & Humaniß: DN. ERICO JOHANNIS Falck / Ecclesiæ Christi Svecica, quæ Narvæ Livonorum colligitur, Pastori vigilantißimo, & in Allentacta Præposito Dignißimo.

SIc Christo exstruxit templum *VVrä-*
(*gelius* Heros;
Et nova digna Deo est ædificata Do-
(mus!
Perpetuum Lumen Christum Dominũq;
(fatemur,
Cujus in æternos Gloria celsa dies.

Vivet & in toto felix VVrangelius ævo,
Dicetur Templi donec in orbe decus.
Tuq; honor Eusebiæ vives Divine Sacerdos,
Pagina dùm Templi docta loquetur opus.

Ita ap.

ANDREAS VIRGINIVS, Nob. Pom. SS. Th. D. & Professor Primarius: Rector Vniversitatis pro t. Magnificus; ac Protosynedrij Adsessor.

ERICVS JOHANNIS FALC:

Per Anag.

LVCIS ANCHORA, FINIES.

SIc loca dat populis, ubi Christũ jugiter orent,
HERMANNVS ô VVRANGELI-
Mavortis Heros inclytus! (VS
Templa Dei saxo veneramur structa novello;
Orando Christum flectimus;
Heroa versu dicimus.
Tuq; Vir Eusebie LVCes Encania pandens:
Sis usq; LVCIS ANCHORA,
Fidens piè, omne FINIES.

In felix auspicium accin.
LAURENTIUS LUDENIUS, PH. & J. U. D. ac in Regiâ GUSTAVIanâ Professor.

ΦΑΛΚ.Ε,

BIBLIOTHECA UNIV. UTRAJ.

ΦΑΛΚΙΕ, ῥήματι πνευματικῷ θεὸς ἀρνία δόσκων,
Πρὸς χριστοῦ μίμημα μυεῖς νῦν Πίονα Ναόν.
Αὐτὸς ἐπ' ἂν κατέδυ πόλετρον μέγα καὶ περικαλλὲς,
Εἰσελθὼν ἱερὸν πώλεῖν ἴδε ἠδ' ἀγοράζειν,
Καὶ κακὰ κερδαίνειν θνητοὺς, ἐκβάλλετο πάντας,
Κερδωμίοις τ' ἔπεσιν κείνοὺς προσέειπε χολωθεὶς
Ἐν ζαθέῃ βιβλῳ ἅτω κεχαραγμένον ἐστίν.
Εὐρυπυλὴς ὁ ἐμὸς δόμος, ἐστὶ δόμος λιτανείας,
Ἀλλ' μὶν πέος ἀνδροφόνων ποιήσατε λῃστῶν.
Μαστεύεις γε καθὼς τεῷ ἐν κηρύγματι θείῳ,
Τέκνα κύος ἐχὼν, ποινὴν ἐν Ναῷ ἀγανῷ
Ἑρμείῃ πέμαινε καλαύροπι μῆλα καὶ ἄρνας.

M. Johannes Gezelius,
W-mannus.

ERICVS JOANNIS FALCHIVS
Per Anag.
SCIO: IN HIS FACVLA VRENS, I.

Dùm procul Hesperias Phœbus descendit in undas;
Dùm fugiens solem vesper jam claudit Olympum;
Fuscæ dum veniunt Laxatâ nocte tenebræ,
Atq; soporiferis tenebris nox incubat atra,
Et circumvolitant totas Trieterica terras
Terrificantq; animos, intentantq; omnia mortem,
Omnia perturbant hominem, præcordia torquent;
Nullus adest plausus, Longævaq; gaudia nulla.
Ast fax Lustralis monstrans sua Lumina flammis
Accensa, igniflua candescit Lumine, grata &
Omnes lætificat, Stygias pellendo tenebras
Atq; viam monstrat, duros sopitq; dolores.

Quid di-

Quid dicam ulterius? vel quò mea carmina flectam?
Inficias quis eat? ibi quin caligo recumbat
Nullus ubi Summi scrutatur verba Iehovæ:
Nullus ubi Christi rimatur facta colendi:
Nullus ubi candor, nulla est Pietasq; Fidesq;
Omnia sed vitijs sunt nigrescentia fœdis.
Sic etiam Templum hoc, HERMANNI nomine Sacrum,
Olim prostratum jacuit plenumq; tenebris:
Nullus erat Pastor, nullus cui sacra ibi cura.
Ast SCIO, quod tenebris bene IN HIS flas tu FACVLA VRENS,
Dilecte Affinis, Christi venerande Sacerdos,
Atq; Deo monstras Domino inservire Tonanti,
Vsibus & sacris Templum hoc sancuq; sacrasq.
I pede fausto, opto: semper faustè I FACVLA VRENS!
I FACVLA VRENS! IN terris HIS I pede fausto.

ANNO

ErICVs IohannIs FaLkIVs, SVeCVs, NarVa
In TeMpLo SVeCano Pastor, aC PraepositVs In ALLentaka.

In syncerae Affinitatis, & debiti officij tesseram grat. sc.

Carolus Valeriani, Svecus.

796. VII. 20.